

Correctievoorschrift VWO

2025

tijdvak 1
woensdag 7 mei
07.30 - 10.30 uur

Geschiedenis

Verwerken scores

Verwerk de scores van alle kandidaten in het online AWP-programma.
De scores moeten uiterlijk maandag 2 juni 2025 om 12.00 uur ingevuld zijn.

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 30, 31 en 32 van het Landsbesluit vwo-havo-vsbo d.d. 23-06-2008 (PB. 2008, no. 54).

Voor de beoordeling zijn de volgende passages van bovenvermelde artikelen van het Landsbesluit van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het ETE (Examenbureau).
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de gecommiteerde toekomen.
- 3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het ETE (Examenbureau).
- 4 De examinerator en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Komen zij daarbij niet tot overeenstemming, dan wordt het aantal scorepunten bepaald op het rekenkundig gemiddelde van het door ieder van hen voorgestelde aantal scorepunten, zo nodig naar boven afgerond.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen van toepassing:

- 1 De examinerator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examinerator en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
 - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
 - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
 - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten

- scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
- 3.4 indien slechts een voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
 - 3.5 indien meer dan een voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd worden, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
 - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;
 - 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
 - 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, hoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Voor een juist antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal punten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan een antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
 - 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar een keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
 - 6 Eenzelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
 - 7 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij dient de fout of onvolkomenheid wel mede te delen aan het ETE. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen door het ETE rekening gehouden.
 - 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
 - 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer. Dit cijfer kan afgelezen worden uit omzettingstabellen die beschikbaar worden gesteld door het ETE na de bepaling van de definitieve cesuur.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen geschiedenis vwo 2025 eerste tijdvak kunnen maximaal 78 scorepunten worden behaald. Het examen bestaat uit 30 vragen.

*Voor dit examen is de volgende vakspecifieke regel vastgesteld:
Vakinhoudelijke argumenten moeten afkomstig zijn uit gezaghebbende, wetenschappelijke publicaties.*

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Staatsinrichting

1 maximumscore 2

Uit het antwoord moet blijken dat:

- De WIC had in de praktijk **weinig** gezag, omdat 1
- in de eerste helft van de 18e eeuw veel particulieren zonder toestemming grond van het eiland in beslag namen om een eigen plantage te beginnen. 1

2a maximumscore 1

In 1828 werd Suriname met Curaçao, Aruba en Bonaire en Sint Eustatius met Saba en Sint Maarten, tot één kolonie samengevoegd.

2b maximumscore 1

Het was geen succes, omdat de bestuurskosten stegen. / De samenvoeging werd in 1845 ongedaan gemaakt. / De belangen van Suriname kwamen niet altijd overeen met die van de eilanden. / De afstanden tussen de verschillende delen waren te groot.

3a maximumscore 1

Kern van een juist antwoord:

De Afro-Curaçaoënaar, die voor de komst van de Shell werkzaam was bij de elite, ging nu bij Shell in dienst en werd daardoor minder afhankelijk van de elite.

3b maximumscore 1

Kern van een juist antwoord:

Uit Nederland afkomstige ambtenaren gingen in overheidsbanen werken en namen de plaats in van de lokale elite.

4a maximumscore 1

Het geven van meer mogelijkheden voor meer zelfstandigheid. / Status van kolonie te veranderen naar overzeese gebiedsdelen. / Tegemoet komen aan de wens tot meer kiesrecht. / Vrees van de oude witte elite over machtsverlies.

4b maximumscore 1

Kern van een juist antwoord is:

De onafhankelijke economische positie van Curaçao sinds de vestiging van de Shellraffinaderij op het eiland. / Vrees van de oude witte elite over machtsverlies.

5 maximumscore 1

Kern van een juist antwoord:

De Amerikanen wilden na de Tweede Wereldoorlog een wereld vrij van koloniale overheersing. In het Atlantisch Charter/handvest van 1941 was het zelfbeschikkingsrecht voor alle volkeren opgenomen en Nederland had dit handvest ondertekend.

OF: Het toegenomen belang van de koloniën tijdens de Tweede Wereldoorlog.

6 maximumscore 2

Kern van een juist antwoord:

- De gevolmachtigde minister van de Nederlandse Antillen vertegenwoordigde de eilanden binnen de Koninkrijksministerraad. 1
- Dit past bij de grondgedachte van het Statuut om op voet van gelijkwaardigheid de gemeenschappelijke belangen te verzorgen. 1

7a maximumscore 1

Uit het antwoord moet blijken dat:

Met de komst van de Shell andere economische pijlers als landbouw en huisnijverheid vervaagden en er een economie die voornamelijk op de olie-industrie steunde ontstond.

7b maximumscore 1

Meer concurrentie op de wereldmarkt zorgde voor minder inkomsten voor de lokale olie-industrie; Shell ging onder andere om deze reden over tot mechanisering en automatisering, waardoor er een drastische toename van de werkloosheid op het eiland ontstond.

7c maximumscore 1

De toegenomen werkloosheid, met name onder de laaggeschoolde, gekleurde eilandbewoners, werd een grote bron van ontevredenheid die uiteindelijk in de opstand van 30 mei 1969 uitmondde.

8 maximumscore 1

Uit het antwoord moet blijken dat:

Door het bewustwordingsproces die aan de vooravond van 30 mei heeft plaatsgevonden, er een herdefinitie van de Curaçaose identiteit komt met als gevolg onder andere de opwaardering van de positie van het Papiamentu en andere Afro-Curaçaose cultuuruitingen.

9a maximumscore 1

Na 30 mei 1969.

9b maximumscore 1

Mogelijke antwoorden, één van de volgende:

- Ik herken de man helemaal rechts als zijnde Amador Nita.
- Ik herken de derde man van links als zijnde Ernesto Petronia (of andere figuren op de foto).
- Er zijn verschillende gekleurde mensen in dit Kabinet. Voor 30 mei 1969 was dat niet zo gebruikelijk.

10a maximumscore 1

Internationaal recht: Zelfbeschikkingsrecht.

10b maximumscore 2

Kern van een juist antwoord:

- Toen het duidelijk werd dat Nederland de eis van volledige onafhankelijkheid naar Aruba toe niet zou doordrijven, raken politiek Curaçao en Sint Maarten er geïnteresseerd in om ook de optie van land binnen het Koninkrijk achterna te jagen. 1
- Het volk van de verschillende eilanden wordt in 1993 en 1995 gevraagd welke status ze binnen het Koninkrijk willen. In de eerste volkstelling kiest nog iedereen voor een geherstructureerd Antillen. Dat wordt anders in 2000 en 2005: Curaçao en Sint Maarten kiezen ervoor om autonome landen binnen het Koninkrijk te zijn. Saba en Bonaire kiezen ervoor om integraal deel van Nederland te worden, Sint Eustatius kiest voor status quo. Aangezien er conform de keuze van de rest geen status quo meer mogelijk was, komt Sint Eustatius met Nederland overeen om samen met Saba en Bonaire bijzondere gemeenten van Nederland (BES-eilanden / Caribisch Nederland) te worden. 1

11a maximumscore 1

Juiste antwoord is: **a** (1925).

11b maximumscore 2

1971: Oprichting van de partij MEP.

1983: Zelfbeschikkingsrecht van Aruba door Nederland erkend.

1986: Aruba kreeg Status Aparte.

<i>indien drie juist</i>	2
<i>indien twee juist</i>	1
<i>indien minder dan twee juist</i>	0

12 maximumscore 2

Kern van een juist antwoord, twee van de volgende voor elk één punt:

- Bij een parlementair stelsel wordt alleen het parlement door de bevolking gekozen, bij een presidentieel stelsel zowel parlement als president.
- De president heeft bij een presidentieel stelsel als regeringsleider grote bevoegdheden en doet actief mee aan de dagelijkse politiek. Bij een parlementair stelsel heeft het staatshoofd vooral symbolische en representatieve taken.
- Bij een parlementair stelsel moet er een vertrouwensrelatie bestaan tussen de regering en het parlement (vertrouwensregel).

13a maximumscore 1

Kritische media zijn essentieel om (het beleid van) politici/de overheid te controleren. / Kritische media zijn essentieel om, onderzoek te doen naar, de bevolking te informeren over misstanden in de politiek.

13b maximumscore 1

Twee van de volgende functies, voor samen één punt:

- de controlefunctie
- de waakhondfunctie
- de onderzoeksfunctie

13c maximumscore 1

Kern van een juist antwoord is:

Wanneer de media betaald worden door de overheid, kan de onafhankelijkheid *niet* gewaarborgd blijven. (Een medium kan immers moeilijk kritisch zijn op de partij die betaalt).

14a maximumscore 1

Beide antwoorden voor samen één punt:

- Persvrijheid
- Klassiek grondrecht

14b maximumscore 2

Kern van een juist antwoord:

- Nee, de media kunnen hiertoe niet verplicht worden. 1
- Media hebben op Curaçao immers persvrijheid. Zij mogen zelf publiceren wat ze willen. 1

14c maximumscore 1

Kern van een juist antwoord:

Het kan afgedwongen worden via de rechter (smaad of bedreiging).

15 maximumscore 2

Kern van een juist antwoord:

- (extreem) links kijkt uit voor de belangen van de armen en schilderen de rijken als het probleem, 1
- terwijl extreemrechts vooral kijkt naar de belangen van de groepen die het economisch beter hebben, als zijnde de grootste bijdragers aan de economie, terwijl de lagere klassen als last worden gezien. 1

OF:

Sociale underdogs worden door (extreem) links beschermd en het establishment wordt als de boosdoener gezien; (extreem) rechts ziet de sociale buitenstanders als de zondebokken in de bestaande probleemsituaties en strijden voor de rechten van de 'main stream' groepen.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Oorlog en vrede

16 maximumscore 2

Kern van een juist antwoord:

- Er wordt een beroep op de gehele bevolking gedaan om metalen in te zamelen. 1
- Door de oorlog was schaarste aan grondstoffen ontstaan. 1

17 maximumscore 2

Mogelijke antwoorden, twee van de volgende antwoorden, voor elk één punt:

- De VS komen de geallieerden versterken.
- Ondanks dat Duitsland geen tweefrontenoorlog meer hoefde te vechten, kampte Duitsland met grote verliezen. (Mede door het feit dat de VS de geallieerden komen versterken.)
- De andere landen van de Centralen sloten in oktober een wapenstilstand met de Geallieerden.
- De onrust binnen Duitsland zelf zorgde ervoor dat verder vechten moeilijk werd.

18a maximumscore 2

Kern van een juist antwoord:

- Het marxisme zou ontstaan door een revolutie van (fabrieks)arbeiders die in opstand kwamen tegen de kapitalisten/fabriekseigenaren. 1
- Volgens de theorie van Marx was het onwaarschijnlijk dat dit in Rusland zou gebeuren, want Rusland was onvoldoende geïndustrialiseerd/ het merendeel van de bevolking was boer. 1

18b maximumscore 1

Lenin besloot dat de revolutie gestart moest worden door een revolutionaire voorhoede (de Bolsjewieken).

19 maximumscore 2

Kern van een juist antwoord, twee van de volgende voor elk één punt:

- Duitsland had gedurende de Eerste Wereldoorlog heel veel geld gedrukt om de oorlog te kunnen betalen en hele grote leningen afgesloten. Door het verliezen van de oorlog kon Duitsland die leningen *niet* terugbetalen.
- Het gevolg daarvan was dat de waarde van de Duitse munt dramatisch daalde. Daardoor kon Duitsland de herstelbetalingen die de Vrede van Versailles eiste niet meer opbrengen in 1923. Het Duitse Ruhrgebied werd toen bezet. Duitsland reageerde met een algemene staking in dat gebied. Als gevolg hiervan stortte de waarde van de Duitse munt volledig in (elkaar).
- Door de bezetting van het Duitse Ruhrgebied besloot de regering van Duitsland om de stakende arbeiders uit te blijven betalen. Vanwege een tekort aan geld, gingen zij geld bijdrukken, waardoor het geld aan waarde verloor.

Vraag	Antwoord	Scores
20	maximumscore 2 Kern van een juist antwoord, twee van de volgende drie, voor elk één punt: - Binnen de Verenigde Naties kan het besluit worden genomen om direct militair in te grijpen in een conflict. / Er bestaat een veiligheidsraad die direct kan optreden. - Binnen de Verenigde Naties kunnen grote discussies worden gehouden over vrede en veiligheid. - De Verenigde Naties heeft een eigen leger als machtsmiddel ter beschikking (de blauwhelmen).	
21	maximumscore 2 Kern van een juist antwoord: - Door het steunen van fascistisch Spanje heeft Hitler een ideologische vriend erbij in Europa. - Door de deelname van zijn soldaten aan deze strijd kon het vernieuwde Duitse leger alvast oefenen voor een komende oorlog.	1 1
22a	maximumscore 2 Kern van een juist antwoord: - Hij sloot de 'Lend-Lease Act' (de 'Leen- en Pachtwet') af met Engeland. In ruil voor wapens/oorlogsmaterieel kregen de Amerikanen het recht om militaire bases te vestigen op Brits grondgebied, vooral in de Britse koloniën. - Hij verbood de levering van grondstoffen aan Japan.	1 1
22b	maximumscore 1 <u>Reactie Japan</u> : Japan reageerde met de aanval op Pearl Harbor.	
23a	maximumscore 2 <u>Argument 1 uit de bron</u>: De bombardementen waren gericht op het uitschakelen van industrie, spoorverbindingen en andere installaties die belangrijk waren voor de Duitse oorlogsinspanningen. <u>Argument 2 uit de bron</u>: De bombardementen waren gericht op het breken van het moraal van de Duitse bevolking. <i>Opmerking: Als juist antwoord voor argument 1 of argument 2 telt ook dat de engelsen wraak willen nemen op de Duitsers (revanchisme).</i>	1 1
23b	maximumscore 2 <u>Argument vóór</u>: Het revanchisme (wraakacties). De Duitsers bombardeerden immers ook Britse steden. <u>Argument tegen</u>: Het is niet ethisch (moreel juist) om bewust burgerdoelen aan te vallen. Dat maakt de Britten net zo slecht als de Duitsers.	1 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

24 maximumscore 4

Mogelijke antwoorden, per stap één voorbeeld, voor één punt:

- Uitsluiting: Anti-Joodse boycot (1933). / Neurenberger wetten (1935).
- Geweldpleging: (1938) Rijkskristalnacht. / (1939) Extreem anti-Joods geweld in Polen.
- Isolement: Het verbannen van Joden naar speciale wijken (getto's). / Het opsluiten van Joden in werkkampen.
- Vernietiging: Het besluit tot het overgaan tot de totale vernietiging van het Joodse ras in vernietigingskampen (Wannsee Conferentie).

25a maximumscore 2

Kern van een juist antwoord is, twee van de volgende voor elk één punt:

- Gouverneur Wouters weigerde een aantal Joodse vluchtelingen die opgesloten waren in het interneringskamp op Bonaire vrij te laten.
- Gouverneur Wouters weigerde ook Joodse vluchtelingen op het eiland toe te laten, die geen familie of iemand die voor hen garant zou willen staan op het eiland hadden.
- Het Chinezenincident.

25b maximumscore 1

De opvolger van gouverneur Wouters werd gouverneur Kasteel.

26 maximumscore 5

Kern van een juist antwoord:

- Voor de Tweede Wereldoorlog waren het vooral de Europese landen (als Engeland, Frankrijk, Duitsland en Rusland in het Oosten van Europa) en de VS die het machtsverwicht hadden in de wereldpolitiek. 1
- Na de Tweede Wereldoorlog zie je het achterblijven van Europa als militaire macht en het naar voren komen van de VS en de Sovjet Unie als de twee grootmachten op het wereldtoneel. 1

Dit werd veroorzaakt door, drie noemen voor elk één punt:

- Na de Tweede Wereldoorlog hebben de Europese landen te maken met fysieke en economische schade door de verwoestingen en investeringen in de oorlog, maar ook schade aan hun imago als kolonisatoren die zich niet als zodanig in Azië hebben kunnen handhaven tijdens de oorlog.
- Aan de andere kant zien we de economische dominantie en het machtsverwicht van Amerika toenemen door hun actievere en leidende rol in de wereldpolitiek tijdens de Tweede Wereldoorlog en hun rol als handelaar in wapens en andere goederen die oorlogvoerend Europa zelf niet kon produceren.
- Sovjet-Unie helpt Europa bevrijden en onderhandelt machts- (en gebieds)uitbreiding via de satellietstaten in Oost-Europa.
- Dekolonisatie waardoor de macht van de Europese grootmachten afbrokkelt.
- De wapenwedloop/blokvorming tussen het communisme en het kapitalisme als gevolg van de Koude Oorlog.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

27 maximumscore 2

De juiste volgorde is: d – e – a – b – c.

Opmerking: Als bij het weglaten van één foutief geplaatste letter een verder foutloze reeks overblijft, 1 punt toekennen.

28a maximumscore 1

Mogelijke antwoorden, twee van de volgende, voor samen één punt:

- Ideologische verschillen (kapitalisme v/s communisme)
- Sovjet-Unie is niet te vertrouwen, (heeft eerder de triple Entente verraden, meegewerkt met Hitler aan het niet-aanvalsverdrag en heeft Polen aangevallen en verdeeld)
- Communisme is uit op wereldrevolutie
- Stalins behoefte aan een veiligheidsgordel aan zijn westelijke grens en de zorgen daarover bij de westelijke Geallieerden
- Kapitalisme is erop uit om communisme uit de wereld te helpen
- Het Westen is niet te vertrouwen (Stalin is niet uitgenodigd op de Conferentie van München en Tsjecho-Slowakije is niet geholpen; het lang uitblijven van een tweede front in Europa)
- De Poolse kwestie

28b maximumscore 2

Uit het antwoord moet blijken, twee van de volgende, voor elk één punt:

- Roosevelt zegt invloedssfeer in Oost-Europa aan Stalin toe.
- De Staat Polen gaat niet ten koste van Sovjet grondgebied. De grenzen schuiven naar het Westen.
- Sovjet-Unie gaat akkoord met de oprichting van de Verenigde Naties.
- De verdeling van Duitsland (in bezettingszones) werd afgesproken.
- Sovjet-Unie zegt toe te willen helpen met de oorlog tegen Japan.

28c maximumscore 1

Mogelijke antwoorden, twee van de volgende, voor samen één punt:

- Er schuiven nieuwe hoofdrolspelers aan tafel met een andere insteek op de problematiek.
- De komst van de atoombom verstoort de machtsbalans.
- Door het gooien van de atoombom op Japan is de hulp van de Sovjet-Unie in de strijd tegen Japan niet meer nodig.
- De afspraak dat de politieke grondslag in de bezettingszones van Duitsland democratisch moet zijn.
- De afspraak dat Duitsland een economische eenheid moet blijven.

29 maximumscore 2

Uit het antwoord moet blijken dat:

- niet de hele wereld betrokken was bij de Koude Oorlog. 1
- Er zijn neutrale en/of niet-gebonden landen of er bestond een beweging van de Derde Weg. 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

30a maximumscore 2

De personen zijn: Karl Marx, Vladimir Lenin en Jozef Stalin.

(De achternaam volstaat.)

indien drie juist 2

indien twee juist 1

indien minder dan twee juist 0

30b maximumscore 2

Kern van een juist antwoord:

- Gorbatsjov een andere weg kiest dan zijn (communistische) voorgangers, omdat 1
- Gorbatsjov een andere kant op wijst. / Gorbatsjov zijn volk aanmoedigt om voorwaarts te gaan, de andere kant op. 1